

ύφην τῆς οἰκονομίας. Ἐπιμηκύνει τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν εἰς τρόπον ὥστε, διὰ τῆς ἐπιμηκύνσεως αὐτῆς, πολλὰ προϊόντα πρὶν φθάσουν εἰς τὴν τελικὴν τῶν μορφῶν διέρχονται ἀπὸ περισσότερα τοῦ ἑνὸς στάδια. Τοιοῦτοτρόπως δημιουργοῦνται πρόσθετοι ἀπασχολήσεις, ἐντείνεται ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων, αὐξάνει ἡ ἀνθρώπινος παραγωγικότης καὶ συνεπῶς διευκολύνεται καὶ ἐπιταχύνεται ἡ οἰκονομικὴ ἄνοδος τῆς δεδομένης κοινωνίας.

Ἐπὶ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν, ἡ βιομηχανία συνιστᾷ τὸν κατ' ἐξοχὴν δυναμικὸν τομέα τῆς οἰκονομίας δεδομένου ὅτι τὰ προϊόντα τῆς ἔχουν μεγαλυτέραν εἰσοδηματικὴν ἐλαστικότητα ζήτησεως. Τοῦτο ὑποδηλοῖ ὅτι ἐνὸς ἀνυψοῦται ἡ στάθμη τοῦ εἰσοδήματος ἐπὶ τοσοῦτον αὐξάνει ἡ ζήτησις τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὰ προϊόντα τοῦ πρωτογενοῦς τομέως, ἰδίως, τὰ γεωργικὰ, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται ὑπὸ περιοριστικοῦ ὁρίου καὶ τῶν ὁποίων ἡ κατανάλωσις φθίνει κατὰ λόγον ἀντίστροφον πρὸς τὴν αὐξησιν τοῦ εἰσοδήματος.

Τὸ φαινόμενον, γενικὸν εἰς ὅλας τὰς ἀναπτυσσομένης οἰκονομίας, προσλαμβάνει τὸν χαρακτῆρα οἰκονομικοῦ νόμου, ἀπὸ τὴν ἄποψιν ὅτι διὰ τὴν ὑπάρξην ἀνάπτυξης, πρέπει νὰ δημιουργηθῇ δημογραφικὴ ἀνακατάταξις, καὶ νὰ ἐνταχθῇ μερὶς τοῦ ἀσχολουμένου μὲ τὴν γεωργίαν πληθυσμοῦ, εἰς τοὺς μὴ γεωργικοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομίας.

Κατὰ τοῦτο, ἡ τάσις τοῦ παρελθόντος νὰ καταπολεμηθῇ τὸ φαινόμενον τῆς ἀστυφιλίας καὶ νὰ συγκρατηθῇ ὁ πληθυσμὸς εἰς τὴν γεωργίαν, συνιστᾷ πολιτικὴν σφαλεράν, ἔχουσαν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν στασιμότητα. Διότι ἡ αὐξησις τοῦ εἰσοδήματος εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον νὰ συμβαδίζῃ μὲ ἀναλογικὴν αὐξησιν καταναλώσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἰδίως τῶν τροφίμων, τῶν ὁποίων ἀντιθέτως ἡ ζήτησις βαίνει μειουμένη, ἐνῶ ἀντιστρόφως αὐξάνει ἡ κατανάλωσις βιομηχανικῶν προϊόντων πού ἀπορροφᾷ τὸ πλεονάζον τμῆμα τοῦ ἡύξημένου εἰσοδήματος.

Ἐντεῦθεν δημιουργεῖται τὸ πρόβλημα ἀπασχολήσεως τῶν νέων γενεῶν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ εἰς δραστηριότητας πού ὑπόσχονται δυναμικὴν ἐξέλιξιν, ὡς εἶναι ἡ βιομηχανία, ἢτοι ἡ μεταποίησις καὶ δημιουργία ἀγαθῶν μὲ ὑψηλοτέραν εἰσοδηματικὴν ἐλαστικότητα ζήτησεως. Ἐξ οὗ καὶ ὁ προμηθεύσις δυναμικὸς ρόλος τῆς βιομηχανίας εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Ὁ δυναμικὸς ρόλος τῆς βιομηχανίας εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς οἰκονομικῆς προόδου καταφαίνεται καὶ ἐξ ἑνὸς ἄλλου χαρακτηριστικοῦ τῆς. Εὕρισκόμενη εἰς τὸ κέντρον τῶν δύο ἐτέρων δραστηριοτήτων τῆς οἰκονομίας, τοῦ πρωτογενοῦς καὶ τοῦ τριτογενοῦς τομέως, συνδέεται καὶ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰς ἐξελίξεις τῶν καὶ τ' ἀνάπαλιν τοὺς ἐπηρεάζει.

Οὕτω, π.χ., ἡ πρόοδος τῆς βιομηχανίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς μεταφορὰς, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς, δὲν ὑπάρχουν προϋποθέσεις ἀναπτύξεως τῶν μεταφορῶν. Παραλλήλως ὁμοίως ἡ διεύρυνσις τῶν μεταφορῶν ἀποτελεῖ κίνητρον βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως, καὶ ὑποβοηθεῖ τὴν ἐγκαταστο-

ρὰν τῆς βιομηχανίας εἰς τὸν γεωγραφικὸν χώρον, πρᾶγμα ποῦ ἐνισχύει τὴν περιφερειακὴν ἀνάπτυξιν.

Τὸ πλέγμα τοῦτο τῶν ἀλληλεπιδράσεων ἐκτείνεται εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομίας καὶ ἐπηρεάζει τὴν πρόδόν της. Δι' ὃ καὶ εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἀνεξαρτήτως πολιτικῶν συστημάτων, κύριος στόχος τῆς οἰκονομικῆς ἀποβάνει ἡ ἐκβιομηχάνισις, ἐμφανιζομένη ὡς λύσις ἐπισπεύσεως τῆς οἰκονομικῆς προόδου καὶ ἀποσπάσεως μιᾶς χώρας ἀπὸ τὴν λιμνάζουσαν κατάστασιν τῆς πείνας τοῦ γεωργικοῦ τομέως.

* * *

Τὸ ἐρώτημα τὸ ὁποῖον ἀνακύπτει εἶναι πῶς βαδίζει ἡ ἐκβιομηχάνισις αὐτή. Ἀκολουθεῖ ὠρισμένα στάδια, ὠρισμένην δομὴν ;

Ἡ πείρα μᾶς διδάσκει ὅτι πορεία τῆς ἐκβιομηχανίσεως ὑπακούει εἰς μίαν νομοτέλειαν, σχετιζομένην μὲ τὸν ρυθμὸν ζητήσεως τῶν προϊόντων της, καὶ τὴν ποσοστιαίαν αὐξησιν τῆς καταναλώσεώς των ἐν σχέσει μὲ τὴν εἰσοδηματικὴν ἄνοδον.

Εἰς τὰ πρῶτα στάδια τῆς βιομηχανικῆς ἐξελίξεως, ἀναπτύσσονται βιομηχανία παραγωγῆς καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, κυρίως εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης (τρόφιμα, ἐνδύματα, ὑποδήματα κλπ.). Αὗται, ἀποτελοῦσαι τὰς λεγομένας παραδοσιακὰς βιομηχανίας, τὰς ὁποίας κάθε κοινωνικὴ ὁλότης δημιουργεῖ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς οἰκονομικῆς της ἀναπτύξεως, παρουσιάζουν, ἀνεξαρτήτως μορφῆς ὁργανώσεώς των, τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι τὰ προϊόντα των ἔχουν χαμηλὴν εἰσοδηματικὴν ἐλαστικότητα. Πέραν ὠρισμένου σημείου, ἡ ζήτησις τῶν ἐν λόγῳ προϊόντων βαίνει φθίνουσα, δι' ὃ καὶ ἡ ἐπέκτασις των συντελεῖται μὲ βραδὺν ρυθμὸν καὶ ἀναλόγως μὲ τὴν αὐξησιν τοῦ πληθυσμοῦ. Μόνην εἰς τὴν περαιτέρω ἐπεκτάσεώς των συνιστοῦν αἱ ἐξαγωγαί, δηλαδή ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν ζήτησιν ἐτέρων χωρῶν. Ἡ γενικὴ ὁμως τάσις ἐκβιομηχανίσεως, καὶ ἡ ἀναζήτησις παραλλήλων διεξόδων τῶν παραδοσιακῶν βιομηχανιῶν ἄλλων χωρῶν, προκαλεῖ διεθνῶς ἰσχυρὸν ἀνταγωνισμόν, ὅποτε ἡ ἐξαγωγικὴ προσπάθεια προαπαιτεῖ τὴν ἐπίλυσιν πολυπλόκων προβλημάτων. Τοιαῦτα ἀντιμετωπίζουν σήμερον καὶ οἱ παλαιοὶ κλάδοι τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀνάγκη ὁργανώσεως τῆς προωθήσεως τῶν ἐξαγωγῶν, διευρύνσεως δηλαδή τῶν ἀγορῶν των, ποῦ ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν περαιτέρω ἐπεκτάσεως καὶ προόδου των.

Ἡ δευτέρα φάσις τῆς ἐκβιομηχανίσεως χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν παραγωγὴν ἐγχωρίως ἐνδιαμέσων προϊόντων, ὑπὸ ἐτέρων ἐνδιαμέσων βιομηχανιῶν (χημικαί, δέρματος, χάρτου κλπ.) αἱ ὁποῖαι ἐξυπηρετοῦν τὰς ἀναπτυχθείσας παραδοσιακὰς βιομηχανίας, τὰς ὁποίας τροφοδοτοῦν μὲ τὰ προϊόντα των. Τέλος, εἰς τὴν τρίτην φάσιν, ἡ ἐκβιομηχάνισις ὠθεῖται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ἐγκαταστάσεως ἐγχωρίου βαρείας βιομηχανίας, ποῦ παράγει κεφαλαιουχικὰ καὶ διαρκοῦς χρήσεως καταναλωτικὰ ἀγαθὰ.

Διὰ νὰ εἶναι σύμμετρος πρὸς τὴν εἰσοδηματικὴν καὶ οἰκονομικὴν πρόοδον μιᾶς χώρας ἡ ἐκβιομηχάνισις, πρέπει νὰ διέλθῃ διὰ τῶν ἀνωτέρω φά-

σεων. Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε πείρας, κατεδείχθη (καὶ ἔχομεν ἐν προκειμένῳ κτυπητὸν παράδειγμα τὰς σοσιαλιστικὰς χώρας) ὅτι ἀποτελεῖ σφάλμα ἡ μεταπήδησις ἀπὸ τῆς πρώτης φάσεως τῆς ἀναπτύξεως, δηλονότι τῶν ἐλαφρῶν βιομηχανιῶν, εἰς τὴν τρίτην φάσιν τῆς ἐγκαταστάσεως βαρεῶν βιομηχανιῶν, ποῦ ὑπαγορεύεται ἐκ λόγων γοήτρου, πολιτικῆς σκοπιμότητος ἢ κρατικῆς ἰσχύος. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν σφαλμάτων αὐτῶν εἶναι γνωστὰ καὶ ἐξηγοῦν ἐπὶ ὁρμῆς τὰς δυσχερεῖας τῶν σοσιαλιστικῶν οἰκονομιῶν.

* * *

Ἡ ὀργανωτικὴ διάρθρωσις τῆς ἐκβιομηχανίσεως, συνυφασμένη μὲ τὰ προαναφερθέντα στάδια, δημιουργεῖ δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν ἰδιάζοντα προβλήματα:

Κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον ἡ ἐμφάνισις τῶν παραδοσιακῶν, χαμηλῆς ἐλαστικότητος καὶ ἐξελίξεως καταναλωτικῶν βιομηχανιῶν, ἔχει συνήθως βιοτεχνικὴν μορφήν. Ἡ ἐπιχειρήσις ἐκκινεῖ ὡς μικρὰ βιοτεχνία.

Τὸ φαινόμενον εἶναι γνωστὸν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου πρὸ 40 - 45 ἐτῶν, αἱ ἐπιχειρήσεις παραγωγῆς καταναλωτικῶν ἀγαθῶν εἶχον διάρθρωσιν βιοτεχνικὴν καὶ ἀπετελοῦντο ἀπὸ ἐργαστήρια ἀπασχολοῦντα ὀλίγα ἄτομα. Ἡ ὀργανωτικὴ αὐτὴ μορφή, ἐξακολουθεῖ νὰ κυριαρχῇ εἰς πολλοὺς τομεῖς τῆς βιομηχανικῆς μας παραγωγῆς. Συμφώνως π.χ. πρὸς τὴν τελευταίαν στατιστικὴν ἀπογραφὴν τῆς βιομηχανίας, ὑπῆρχον πλέον τῶν 120.000 βιομηχανικῶν καὶ βιοτεχνικῶν καταστημάτων. Ἐξ αὐτῶν 6.000 περίπου ἐπιχειρήσεις ἀπασχολοῦν 10 ἐργάτας καὶ ἄνω, αἱ δὲ ὑπόλοιποι 114.000 σχεδόν, εἶναι μικροεργαστήρια, καὶ μικροεπιχειρήσεις, μεγέθους κάτω τῶν δέκα ἐργατῶν. Μολταυτα, μὲ τὴν πρόοδον τῆς ἐκβιομηχανίσεως καθίσταται ὁλοὲν ἐντονώτερα ἡ ἐργοστασιακὴ μορφή ὀργανώσεως τῶν παραδοσιακῶν βιομηχανιῶν, γεγονός ποῦ συνεπάγεται σειρὰν ὀργανωτικῶν, τεχνολογικῶν καὶ διοικητικῶν ἐπιχειρησιακῶν προβλημάτων, ποῦ ἀνακύπτουν καὶ ἐκ τῆς παραλλήλου δραστηριοποιήσεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ δευτερογενοῦς καὶ τοῦ τριτογενοῦς τομέως τῆς παραγωγῆς.

Ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ παρατιθεμένου κατωτέρω πίνακος καθὼς καὶ τοῦ διαγράμματος, καταφαίνεται ἡ ἐξέλιξις καὶ ἡ ἀντίστοιχος διάρθρωσις τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν.

Τὰ ληφθέντα στοιχεῖα ἀναφέρονται εἰς τρεῖς περιόδους — σταθμούς: τὸ 1938, τὸ 1961 καὶ τὸ 1967 ποῦ εἶναι καὶ τὸ τελευταῖον ἔτος διὰ τὸ ὁποῖον ὑπάρχουν στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα παρέχουν τὴν σύνθεσιν τοῦ βιομηχανικοῦ προϊόντος, ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς σχετικoὺς ρυθμοὺς ἀναπτύξεως. Ἡ ἐξέτασις καὶ μόνον τῶν τριῶν βασικῶν κατηγοριῶν, ἦτοι τῶν εἰδῶν τῆς κατηγορίας καταναλωτικῶν ἀγαθῶν (I), ἐνδιαμέσων (II) καὶ κεφαλαιουχικῶν - μεταλλουργικῶν βιομηχανιῶν (III), εἶναι λίαν διαφωτιστικὴ ἐν προκειμένῳ.

Τὸ 1938, τὰ καταναλωτικὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας ἀπετέλουν περίπου τὸ 70% τοῦ συνόλου τοῦ βιομηχανικοῦ προϊόντος τῆς χώρας. Τὸ 1961 κατῆλθον εἰς τὸ 57% περίπου, τὸ δὲ 1967 εἰς τὸ 52% (κατηγορία I εἰς τὸ

A. Έξελξεις εις τὴν διάρθρωσιν τῆς βιομηχανίας

	% αὐξησης ἐτησίᾳ 1950 - 1961		1961 - 1967
	1950 - 1961	1961 - 1967	
Σύνολον Βιομηχανίας	7,3	8,0 %	
I. Καταναλωτικά	5,9	5,5 %	
II. Ἐνδιάμεσα (Χάρτης, Χημικά)	10,3	12,2 %	
III. Κεραλαίουχικά (Ὑλικά οἰκοδ. Βασικά μεταλλουργικά, μηχαναί, συσκευαί, ἠλεκτρικαὶ μηχαναὶ καὶ μεταφορικὰ μέσα).	14,5	10,0 %	

B. Προστιθεμένη ἀξία κατὰ κλάδους (% σύνολον)

	1938	1961	1967	ὑπολογισθεῖσα τὸ 1961 διὰ 1967
I. 20 - 22 Τροφίμων, ποτῶν καπινοῦ	23,3	18,9	20,8	16,5 %
I. 23. Ὑφαντουργικῶν	24,0	13,6	14,1	10,8 %
I. 24. Εἰδῶν ὑποδήσεως καὶ ἐνδυμασίας	8,9	14,4	10,8	11,5
I. 25 - 26 Προϊόντων ξύλου καὶ ἐπιπλαποιίας	8,1	7,0	4,3	6,4
II. 27 - 28 Χάρτου καὶ προϊόντων χάρτου, ἐκτυπώσεων καὶ ἐκδόσεων	1,7	6,0	4,8	7,7
II. 31 - 32 Χημικῶν Προϊόντων καὶ πετρελαίου	20,1	13,7	14,1	13,9
III. 33. Μὴ μεταλλικῶν ὀρυκτῶν	3,0	5,1	8,1	5,8
III. 34. Βασικῆς μεταλλουργίας	0,3	2,4	5,0	3,4
III. 35 - 38 Μηχανῶν-συσκευῶν-μεταφορικῶν μέσων κλπ.	4,7	16,1	15,9	21,5
I. 39 Διάφοροι	5,9	2,8	2,1	2,5
	100	100	100,0	100,0
I. Καταναλωτικά	70,2	56,7	52,1	47,7
II. Ἐνδιάμεσα	21,8	19,7	18,9	21,6
III. Κεραλαίουχικά	8,0	23,6	29,0	30,7
	100,0	100,0	100,0	100,0

διάγραμμα). Τα ενδιαμέσα προϊόντα (κατηγορία II) άπετέλουν τὸ 1938 περίπου τὸ 22%, τὸ 1961 τὸ 20% καὶ τὸ 1967 πάλιν τὸ 19%. Τοῦτο καταδεικνύει ὅτι ὁ τομεὺς αὐτὸς εἶναι βασικῶς σταθερὸς ὡς πρὸς τὴν σχέσηιν τοῦ πρὸς τὸ σύνολον τοῦ προϊόντος τοῦ τομέως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κατηγορίαν I, τοῦ ὁποίου ὑποχωρεῖ ἡ θέσις εἰς σπουδαιότητα.

Ὅσον ἀφορᾷ, τέλος, τὴν III κατηγορίαν, τὰ κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ, τὸ 1938 ἀντιπροσώπευον τὸ 8% περίπου τοῦ συνολικοῦ προϊόντος. Τὸ 1961 ἦσαν 24%, καὶ τὸ 1967 ἀνῆλθον εἰς 29%.

Γ. Λόγος Καταναλωτικῶν Ἀγαθῶν Παραγωγικῶν Ἀγαθῶν		
	1938	2,5
	1950-52	2,6
	1958-60	1,7
	1961	1,5
	1967	1,16

Οὕτω καταφαίνεται πόσον ἡ σχετικὴ βαρύτης τῶν διαφόρων τομέων μετεβλήθη μετὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐκβιομηχανίσεως. Ἡ διαρθρωτικὴ δομὴ τῶν τομέων καὶ τῆς βιομηχανίας ἠλλάξε ριζικῶς. Συνεπῶς μετεβλήθη καὶ ἡ διαρθρωτικὴ σχέσηιν μεταξὺ τῶν προϊόντων τῶν διαφόρων τομέων. Τοῦτο προκύπτει ἐπίσης καὶ ἐκ τῶν διαφορικῶν ρυθμῶν ἐπεκτάσεώς των. Π.χ. ὁ ρυθμὸς αὐξήσεως τῶν καταναλωτικῶν προϊόντων μεταξὺ 1950 καὶ 1961 ἦτο 5,9% ἐτησίως, ἀπὸ δὲ τὸ 1961 καὶ ἐντεῦθεν 5,50%. Τῶν ἐνδιαμέσων προϊόντων 10,3% μεταξὺ 1950 καὶ 1961 καὶ μεταξὺ 1961 καὶ 1967 πρὸς 12%. Ἀντιθέτως, ἡ αὐξησης τῶν κεφαλαιουχικῶν ἦτο 14,5% καὶ 10% ἀντιστοίχως. Προφανῶς ὁ ρυθμὸς ἐπεκτάσεως τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀπὸ τὸ 1961 καὶ ἐντεῦθεν ἐμειώθη. Τὸ γεγονός θὰ πρέπει νὰ ὀφείλεται εἰς διαρθρωτικὴν ἀδυναμίαν ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ἀσχοληθῶμεν περαιτέρω.

Μία περαιτέρω ἀκόμη παρατήρησις ἐπὶ τῶν στοιχείων τοῦ Β' μέρους τοῦ πίνακος. Εἰς τὴν τελευτῆσαν στήλην δεικνύεται ἡ κατὰ κλάδους διάρθρωσις τοῦ βιομηχανικοῦ προϊόντος, καθ' ὑπολογισμὸν γενόμενον τὸ 1962, ὡς αὕτη θὰ ἦτο βάσει τῶν πρὸ τοῦ 1962 ἐπικρατουσῶν τάσεων εἰς τὴν ζήτησιν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων. Αἱ διαφοραὶ πρὸς τὴν πραγματικῶς δημιουργηθεῖσαν κατὰ τὸ 1967 διάρθρωσιν, δεικνύουν τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν ἔσχεν ἡ προσπάθεια τῶν ἐξαγωγῶν ἐπὶ τῆς σχετικῆς βαρύτητος ὠρισμένων παραδοσιακῶν βιομηχανικῶν κλάδων, ὡς π.χ. τροφίμων, ὑφαντουργικῶν εἰδῶν κλπ. Ἡ στροφὴ πρὸς τὰς ἐξαγωγάς, ἦτοι τὴν ἐξωτερικὴν ζήτησιν, εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κατέστησε δυνατόν εἰς τοὺς κλάδους αὐτοὺς τὴν δια-

τήρησιν τῆς προηγουμένης σχετικῆς των θέσεως εἰς τὴν διάρθρωσιν τοῦ βιομηχανικοῦ προϊόντος τῆς χώρας.

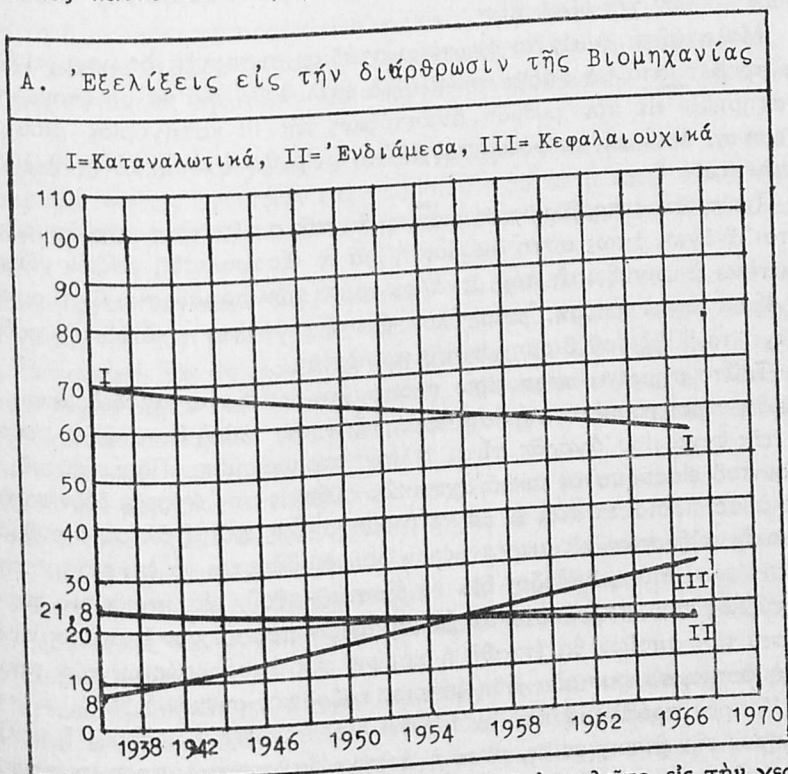
**

Πέραν τῶν ἀνωτέρω διαπιστώσεων τὰ στοιχεῖα παρέχουν τὴν εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως καὶ τῶν ἀναπτυξιακῶν προβλημάτων πού δημιουργοῦνται κατὰ τὴν διαδικασίαν αὐτὴν τῆς ἐκβιομηχανίσεως.

Κατὰ τὰ ἀρχικὰ στάδια, ὅπου κυριαρχοῦν αἱ καταναλωτικαὶ βιομηχανίαι, κυρίως βιοτεχνικῆς μορφῆς, τὸ μεγαλύτερον πρόβλημα τῆς βιομηχανίας καὶ συνεπῶς τῆς οἰκονομίας συνίσταται εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς δημιουργίας καὶ συσσωρεύσεως κεφαλαίου.

Κατὰ τὸ στάδιον αὐτό, ὑπάρχει σοβαρὰ ἔλλειψις κεφαλαίου. Καὶ τοῦτο διότι, μὲ οἰκονομίαν γεωργικὴν καὶ βιομηχανίαν εἰς πολὺ χαμηλὸν ἐπίπεδον ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανώσεως μονάδων (μονάδες ἀνεπαρκεῖς, χαμηλῆς παραγωγικότητος κλπ.) εἶναι φυσικὸν νὰ μὴ ὑπάρχουν ἐπαρκῆ περιθώρια εἰσοδήματος δι' ἀποταμιεύσεις.

Πρόκειται περὶ φαινομένου πού ἐχαρακτήριζεν ἐμφαντικῶς τὴν πρὸ πενήτηκονταετίας κατάστασιν τῆς γεωργικοεμπορικῆς μας οἰκονομίας. Κατὰ τὴν

ἐποχὴν ἐκείνην τὸ 75% σχεδὸν τοῦ πληθυσμοῦ ἠσχολεῖτο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ὑπόλοιπον 25% εἰς μικρὰς βιοτεχνίας, τὸ ἐμπόριον, μεταφορὰς, μικρο-

υπηρεσίας κλπ. Το επίπεδο του εισοδήματος ήτο χαμηλόν. Πρὸ 50 ἐτῶν ἡ χώρα εὐρίσκετο ἴσως εἰς εἰσοδηματικόν ἐπίπεδο 50 δολλαρίων κατὰ κεφαλὴν. Τὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως συνίστατο τότε εἰς τὴν χρηματικὴν ἀποταμίευσιν διὰ τὴν δημιουργίαν παγίου κεφαλαίου, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ὑπόδομης, τῆς δημιουργίας μεγαλύτερων ἐργοστασιακῶν μονάδων κλπ.

Ἐνὸσω ἡ ἀνάπτυξις εἰσέρχεται εἰς νέα στάδια ἡ βαρύτης, ἡ προτεραιότης καὶ ἡ φύσις τῶν προβλημάτων μεταβάλλονται.

Ἡ χώρα εὐρίσκεται σήμερον ἀκριβῶς εἰς στάδιον κατὰ τὸ ὁποῖον αἱ σχέσεις μεταξὺ καταναλωτικῶν καὶ παραγωγικῶν βιομηχανιῶν ἔχει μεταβληθῆ ριζικῶς, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν συναφῶν στατιστικῶν στοιχείων. Οὕτω π.χ. ὁ λόγος μεταξὺ προϊόντων καταναλωτικῶν βιομηχανιῶν καὶ βιομηχανιῶν παραγωγῆς παραγωγικῶν ἀγαθῶν, ἦτο 2,5 τὸ 1938, τὸ δὲ 1950-52 ἀνῆλθεν ἐλαφρῶς εἰς 2,6. Λόγω τῶν ἐκ τοῦ πολέμου καταστροφῶν δὲν ἐπῆλθεν οὐσιώδης μεταβολή. Τὸ 1958-60 ὁμοῦς ἡ σχέση κατῆλθεν εἰς τὸ 1,7. Τὸ 1961 εἰς 1,5 καὶ τὸ 1967 εἰς 1,1. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ οἰκονομία μεταβάλλει παραγωγικὴν δομὴν καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ διάρθρωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ βαρεῖαι βιομηχανίαι ἀρχίζουν νὰ κυριαρχοῦν καὶ ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ περαιτέρω σταθερὰ πρόοδος καὶ σύμμετρος ἀνάπτυξις τῶν λοιπῶν τομέων τῆς οἰκονομίας.

Μολαταῦτα, ἡ εἰς τὸ ἀνωτέρω στάδιον ἀνάπτυξις δημιουργεῖ διαρθρωτικὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐπιλυθοῦν διὰ νὰ μὴ ἐπαναληφθῆ τὸ παρατηρηθὲν εἰς τὸν ρυθμὸν ἀναπτύξεως τῆς III κατηγορίας βιομηχανιῶν, φαινόμενον, ἦτοι τῆς μειώσεως τοῦ ἐν λόγω ρυθμοῦ ἀπὸ 14% εἰς 10% κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

Τὸ πρῶτον πρόβλημα ἀνακύπτει ἐκ τῆς στενότητος τῆς ἀγορᾶς. Παρίσταται ἀνάγκη ὅπως αὕτη διευρυνθῆ διὰ νὰ ἐξασφαλισθῆ μείζων χώρος πρὸς περαιτέρω ἀνάπτυξιν εἰς τὸν μεγάλον τομέα τῶν παραδοσιακῶν βιομηχανιῶν, πού ἐξακολουθεῖ ἀκόμη, παρ' ὅλον ὅτι ἔχει φθίνοντα ἀνοδικὸν ρυθμὸν, νὰ παράγῃ τὸ 50% τοῦ βιομηχανικοῦ προϊόντος.

Τοῦτο σημαίνει περαιτέρω προσφυγὴν εἰς ἐξαγωγὰς δεδομένου ὅτι, ὡς ἀνεφέρθη προηγουμένως, ἡ ἐσωτερικὴ ζήτησις καὶ ἡ δυνατότης ἀπορροφῆσεως τῆς ἐγχωρίου ἀγορᾶς εἶναι πλέον περιορισμένη. Πέραν αὐτοῦ, μὲ τὴν ἄνοδον τοῦ εισοδήματος μικρὰ σχετικῶς αὐξήσεις τῆς ἀγορᾶς δέον νὰ ἀναμένεται διὰ τὰ προϊόντα τῶν ἐν λόγω βιομηχανιῶν, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ὁ ρυθμὸς πληθυσμιακῆς αὐξήσεως, εἰς μικρὸν μόνον βαθμὸν δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν κατανάλωσίν των. Μόνη διέξοδος διὰ νὰ ἐξασφαλισθοῦν νέα περιθώρια περαιτέρω ἀναπτύξεως τῶν παραδοσιακῶν βιομηχανιῶν παραμένουν ἐπομένως αἱ ἐξαγωγὰι ἄνευ τῶν ὁποίων θὰ ἐνταθῆ ἡ κάμψις τῆς ἀπορροφῆσεως τῶν προϊόντων των, ἡ ὁποία παρουσιάζει ἤδη ἐτήσιον καθοδικὸν ρυθμὸν 5,50%.

Ἐτερον πρόβλημα πού ἀνακύπτει διὰ τοὺς νέους κλάδους ἢ μᾶλλον δι' ὁλόκληρον τὴν βιομηχανίαν, εἶναι ἡ ἀνάγκη ἐσωτερικοῦ μετασχηματισμοῦ εἰς τὴν διάρθρωσιν τοῦ ὅλου βιομηχανικοῦ σώματος.

Αἱ μικραὶ βιοτεχνικαὶ ἐπιχειρήσεις, θὰ πρέπει νὰ δώσουν τόπον εἰς τὴν

ἐργοστασιακὴν μορφήν παραγωγῆς. Τοῦτο σημαίνει, πλὴν τῆς ἀνάγκης δημιουργίας μεγαλύτερων μονάδων, περισσότερο κεφάλαιον, πλέον πολύπλοκον τεχνολογίαν, πρόβλημα ἐγκαταστάσεως εἰς τὸν χῶρον, μετακίνησιν ἐντὸς τῆς βιομηχανίας καὶ μεταξύ περιφερειῶν, ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἀπασχολουμένου πρότερον εἰς μικροεργαστήρια καὶ τὸ ὅποιον θὰ πρέπει νὰ περάσῃ εἰς ἐργοστασιακὴν ὀργάνωσιν, ἢ νὰ μετακινηθῆ χωροταξικῶς.

Ἐπὶ τὴν νέαν αὐτὴν ὀργανωτικὴν μορφήν, τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν εἶναι ἀνάγκη, ἐξ ἄλλου, νὰ προσαρμοσθῆ εἰς ἄλλου εἶδους ἐκπαίδευσιν, ἄλλου εἶδους πειθαρχίαν, ἄλλου εἶδους σχέσεις ἐργάτου πρὸς ἐργοδότην. Ἀπὸ τὸ μικρὸν ἐργαστήριον καὶ τὰς προσωπικὰς σχέσεις «βιοτέχνου-ἀφεντικοῦ» μεταπηδᾷ εἰς μίαν ἀπρόσωπον ὀργάνωσιν, πλέον πολυπλόκου μορφῆς.

Αὕτῃ ἢ μεταβολῇ καὶ ἡ μεταφορὰ τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ εἰς τὸν χῶρον, δημιουργεῖ προβλήματα οἰκονομικά, ψυχολογικά, οἰκογενειακά. Ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ τόπου ὅπου εἰργάζετο, ἡ ἐγκατάστασις εἰς βιομηχανικούς χώρους δημιουργεῖ περίπλοκα προβλήματα ἐγκλιματισμοῦ. Διότι ἡ βιομηχανία διέπεται ἀπὸ ὠρισμένους οἰκονομικούς νόμους, πού τῆς προσδιορίζουν, προκειμένου νὰ εἶναι ἀνταγωνιστικὴ καὶ οἰκονομικὴ, πού θὰ πρέπει νὰ ἐγκατασταθῆ.

Αὕτῃ ἢ μετακίνησιν προκαλεῖ εὐνοήτους ἀναστατώσεις. Χωρὶα ἐγκαταλείπονται τελείως, ἢ εὐρίσκονται ὑπὸ παρακμῆν. Παλαιαὶ κωμοπόλεις, πού πρὸ εικοσιπενταετίας ἤκμαζον, ὑφίστανται πληθυσμιακὴν αἰμορραγίαν καὶ φθίνουσι.

Ὅλα αὐτὰ αἰ δημογραφικὰ ἀνακατατάξεις εἶναι φυσικὸν νὰ δημιουργοῦν σοβαρὰς πιέσεις ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ ἰδίου τοῦ ἀνθρώπου ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς κρατικῆς πολιτικῆς. Προκαλοῦν προβλήματα κοινωνικά, οἰκονομικά καὶ πολιτικά.

Εἶναι ἔργον τῆς πολιτικῆς, βεβαίως, νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀνακατανομὴν εἰς τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ κατανικήσῃ τὰς σημειουμένας ἀντιδράσεις. Οὐδεὶς θέλει νὰ ἴδῃ τὸ μικρὸν τοῦ ἐργαστήριον νὰ ἐξαφανίζεται ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του.

Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του.

Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του.

Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του.

Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του. Ἐπὶ τὸν χῶρον καὶ τὸν μετασχηματισμὸν ἐντὸς τοῦ τομέως τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν τόπον του.

τὴν παραγωγὴν τῆς μεγάλου ἀριθμὸν προϊόντων, διαφορετικῆς μορφῆς, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως μείωσι τὰ πάγια ἔξοδά τῆς καὶ αὐξήσῃ τὸν κύκλον τῶν ἐργασιῶν τῆς.

Ἀντιθέτως, ἡ ἐξειδίκευσις εἶναι ἐκείνη ἢ ὅποια προάγει τὴν παραγωγικότητα καὶ βελτιώνει τὴν ποιότητα. Διὰ τῆς ἐιδικεύσεως ἡ μία βιομηχανία ἐργάζεται διὰ τὴν ἄλλην καὶ ἡ βιομηχανικὴ βᾶσις οὕτω διευρύνεται.

Ἄλλ' ἡ ἐξειδίκευσις οὐδόλως σημαίνει ὅτι ὀδηγεῖ εἰς τὸν σχηματισμὸν ἀνεξαρτήτων διοικητικῶς ἐπιχειρήσεων. Δυνατὸν μία ἐπιχείρησις, ὡς ἐπιχειρηματικὴ μονάς, νὰ ἐλέγχῃ περισσοτέρας παραγωγικὰς μονάδας καὶ νὰ διαθέτῃ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ἐργοστάσια. Ἄρκει εἰς τὴν ἰδίαν παραγωγικὴν (ἐργοστασιακὴν) μονάδα νὰ μὴ παράγεται σωρεῖα ἀνομοιογενῶν εἰδῶν. Τοῦτο ἀντιμετωπίζουν καὶ σήμερον πολλοὶ κλάδοι. Ἄν ἦτο δυνατὸν π.χ. ἡ βιομηχανία ψυγείων νὰ δημιουργήσῃ ἐξειδίκευσις ἐντὸς τοῦ κλάδου τῆς, τότε θὰ εἶχε σοβαρὰς οἰκονομίας καὶ καλυτέραν ποιότητα. Διότι μόνον διὰ τῆς ἐξειδικεύσεως ἐπιτυγχάνεται ὑψηλὴ ποιότης καὶ παραγωγικότης.

* * *

Βεβαίως, κατὰ τοὺς μετασχηματισμοὺς αὐτοὺς, ἡ βιομηχανία ἀντιμετωπίζει πλείστα προβλήματα καὶ δυσχερείας, ὡς λ.χ. τὴν παράλληλον ἀνάπτυξιν τῶν ἄλλων τομέων τῆς οἰκονομίας, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐξυπηρετικοὶ τῆς βιομηχανίας.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀποδοτικὴ βιομηχανία, ὅσονδήποτε καλῶς ἐξωπλισμένη καὶ ἐὰν εἶναι, ὅταν ὁ γεωργικὸς π.χ. τομεὺς τῆς οἰκονομίας τῆς προμηθεύῃ πρώτας ὕλας κακῆς ποιότητος καὶ ἀνομοιογενεῖς, διότι τοῦτο ἀποβαίνει εἰς βᾶρος τῆς ποιότητος τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων. Ὅπως δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ ὑψηλὴν παραγωγικότητα ἡ βιομηχανία, ἐὰν δὲν ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ προσφόρου ὀδικοῦ καὶ μεταφορικοῦ δικτύου. Ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔλλειψις συγκοινωνιακῆς ὑποδομῆς ἔχει συμβάλλει κατὰ πολὺ εἰς τὴν παρατηρουμένην σήμερον μεγάλῃν συγκέντρωσιν τῆς βιομηχανίας εἰς τὴν περιφέρειαν πρωτευούσης.

Οὕτως, ἡ παράλληλος ἀνάπτυξις ἢ μὴ τῶν λοιπῶν τομέων τῆς οἰκονομίας, εἶναι προσδιοριστικὴ τοῦ ὕψους τῶν καλουμένων ἐξωτερικῶν οἰκονομιῶν ἢ ἐπιβαρύνσεων, ἀναλόγως τῆς περιπτώσεως. Κατὰ τοῦτο, ἡ ἐκβιομηχανίσις προϋποθέτει ἰσόρροπον ἀνάπτυξιν τῶν βασικῶν τομέων τῆς οἰκονομίας.

Ζωτικὸν ἐπίσης πρόβλημα πού ἀντιμετωπίζει ἡ βιομηχανία εἶναι τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ἐνισχυθῇ ἡ ποιότης.

Μὲ τὴν προϊοῦσαν ἀνάπτυξιν τῆς, ἀπαιτεῖται διάφορος ἐκπαίδευσις καὶ διάφορος διάρθρωσις δεξιotechνιῶν.

Καὶ τὸ πρόβλημα πού δημιουργεῖται, εἶναι ποῖος θὰ φέρῃ τὸ κόστος τῆς ἐκπαίδευσως. Διότι ἡ ἐκπαίδευσις, ἀντιπροσωπεύει κόστος. Θὰ τὸ πληρώσῃ ἡ βιομηχανία, ὡς ἐγένετο μὲ τὸ παλαιὸν βιοτεχνικὸν ἐργαστήριον ὅπου οἱ ἰδιοκτῆται-βιοτέχναι προσελάμβανον καὶ ἐμαθήτευον τοὺς ἐργάτας τῶν ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας; Ἡ διαδικασία αὕτη μὲ τὴν παροῦσαν πρόοδον τῆς τεχνολο-

γίας δὲν εἶναι εὐκόλος πλέον. Τὸ νὰ γίνῃ ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὸν τόπον ἐργασίας, σημαίνει σοβαρὸν κόστος διὰ τὴν βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν καὶ συνεπῶς ἐπιβάρυνσιν τῆς παραγωγῆς καὶ χαμηλὴν ἀνταγωνιστικότητα.

Ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἀποτελεῖ διὰ τὴν οἰκονομίαν ὑποδομὴν τὸ δὲ κόστος θὰ πρέπει νὰ ἀναλάβῃ τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας.

Ἐπιβάλλεται συνεπῶς νὰ δημιουργηθοῦν τεχνικαὶ σχολαί, αἱ ὁποῖαι θὰ προετοιμάζουσι, εἰς διάφορα ἐπίπεδα ἐξειδικεύσεως, τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν εἰς τρόπον ὥστε ἡ κατ' ἴδιαν ἐπιχείρησις νὰ διευκολύνεται εἰς τὴν προσαρμογὴν τοῦ προσλαμβανομένου ἐργάτου εἰς τὴν συγκεκριμένην ἐργασίαν διὰ τὴν ὁποίαν τὸν προορίζει.

Συναφές, καὶ ἴσως σοβαρώτερον πρόβλημα, πού ἐπηρεάζει τὸν ρυθμὸν ἀνόδου, κυρίως τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὴν τρίτην κατηγορίαν βιομηχανιῶν, εἶναι τὸ θέμα τῆς διοικήσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, τῆς ἐπανθρώσεώς της δηλονότι διὰ καταλλήλων στελεχῶν. Ὅσον περισσότερο πολὺπλοκος γίνεται ἡ ἐπιχείρησις καὶ ἡ παραγωγικὴ καὶ τεχνολογικὴ διαδικασία της, τόσο ὑψηλότερας ποιότητος θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ διοίκησις της.

Ἐν προκειμένῳ ἡ ἰδιοτυπία τοῦ προβλήματος διὰ τὴν ἑλληνικὴν βιομηχανίαν, συνίσταται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι, ἡ τεχνολογία, ἢτοι ἡ μέθοδος παραγωγῆς, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δεδομένη. Παράγεται εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγορασθῇ διὰ τῆς καταβολῆς royalties ἂν πρόκειται περὶ μεθόδων παραγωγῆς, νέων προϊόντων κλπ., ἢ νὰ εἶναι ἐνσωματωμένη εἰς τὸν νέον μηχανικὸν ἐξοπλισμὸν πού εἰσάγεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἄλλὰ προκειμένου περὶ τῆς διοικήσεως, δηλαδὴ τῆς ομάδος ἐκείνης πού λαμβάνει τὰς ἀποφάσεις καὶ διαμορφώνει τὸ μέλλον τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀποκλείεται ἡ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγωγή. Ἡ χρησιμοποίησις ξένων διοικητικῶν στελεχῶν εἶναι πολυδάπανος καὶ συνεπῶς ἀπαγορευτικὴ ἀκόμη καὶ διὰ ξένων ἐπιχειρήσεων ἐν Ἑλλάδι, ἐκτὸς τοῦ γεγονότος ὅτι συνεπάγεται καὶ ἐτέρας, ἐκτὸς τοῦ κόστους, δυσχερείας γλώσσης, νοοτροπίας, ψυχολογικῆς ἐντάρας, ἐκτὸς τοῦ ἐλληνικὸν κλίμα, κ.ο.κ. Συνεπῶς ἡ ἐπιχειρηματικὴ διοίκησις εἶναι τὸ μόνον στοιχεῖον εἰς τὴν διαδικασίαν αὐτὴν τῆς ὀργανώσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποκατασταθῇ δι' εἰσαγωγῆς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

* * *

Ἐνακύπτει ἐντεῦθεν ἓνα ἄλλο θέμα. Θέμα δύσκολον καὶ μέγα. Εἶναι τὸ θέμα τῆς ἀνωτάτης ἐκπαίδευσσεως καὶ τοῦ ρόλου της εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐκβιομηχανίσεως. Ὁ ρόλος της εἰς τὴν δημιουργίαν στελεχῶν ἱκανῶν νὰ ἐπανδρώσουν τὴν βιομηχανίαν εἶναι ζωτικώτατος, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὡς θεσμός, θὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰς σημερινὰς ἀναπτυξιακὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Τοῦτο βεβαίως δὲν σημαίνει ἐγκατάλειψιν τῶν τομέων πού σήμερον ἐξυπηρετεῖ, ἀλλὰ τὴν καθιέρωσιν προτεραιότητων εἰς τοὺς συγχρόνους ἐκπαιδευτικούς στόχους, πού προϋποθέτουν εὐρείας μεταρρυθμίσεις.

Τὸ θέμα εἶναι ἐξαιρετικὰ πολύπλοκον καὶ δὲν θὰ ἤθελα νὰ ἐπεκταθῶ ἐπ' αὐτοῦ, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα μας προβλήματα. Διότι δυστυχῶς, ἐξακολουθοῦμεν εἰς πολλὰ σημεῖα νὰ ἔχωμεν πεπαιτωμένους ἀκόμη ἀντιλήψεις. Δι' αὐτὸ μόνον παρεμπιπτόντως καὶ ἐπιγραμματικῶς θὰ ἤθελα νὰ ἀναφέρω ὀλίγα τινὰ διὰ τὸ ἀντικείμενον αὐτό, ἐν συσχετίσει μὲ τὸ ὑπὸ ἐξετάσασιν θέμα. Ἀφορᾷ τὰς λειτουργίας τὰς ὁποίας, κατὰ τὴν σύγχρονον ἀντίληψιν, τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ οἰκονομολόγου, θὰ πρέπει νὰ ἐπιτελῆ ἢ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις εἰς τὴν διαδικασίαν αὐτὴν τῆς ἐκβιομηχανισεως καὶ οἰκονομικῆς ἀνόδου, πέραν τῶν τυχόν ἐτέρων καθηκόντων τῆς.

Ἀπὸ οἰκονομικῆς σκοπιᾶς, τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν πρέπει νὰ τὴν ἀντιμετωπίσωμεν ὑπὸ τὰς ἀκολουθοῦσας τέσσαρας λειτουργίας :

1. Ἡ ἐκπαίδευσις, κατὰ πρῶτον λόγον, ἴδιως δὲ ἡ ἀνωτάτη, εἶναι δημιουργὸς κεφαλαίου. Ἀποτελεῖ ἐπένδυσιν εἰς τὸν ἀνθρώπινον παράγοντα, καὶ ὡς τοιαύτη ἔχει δύο ὄψεις ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσίν τῆς. Εἶναι καταναλωτικῆς μορφῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ παραγωγικῆς φύσεως ἀφ' ἑτέρου. Καταναλωτικῆς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι αὐξάνει τὰς ἰκανότητας τοῦ ἀτόμου, νὰ κατανοῆ καὶ νὰ ἀξιοποιῆ τὸ περιβάλλον εἰς τὸ ὁποῖον διαβιοῖ διὰ τὴν καλλιτέραν ἐπιτέλεσιν ὠρισμένων λειτουργημάτων πού τοῦ προσπορίζουν πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς ἰκανοποιήσεις. Παραγωγικῆς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι συνιστᾷ ἓνα σύνολον γνώσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπιτρέπουν εἰς τὸ ἄτομον νὰ λαμβάνη καλυτέρας ἀποφάσεις, εἰς τὰς ἐνεργείας του, ὡς παραγωγικόν ὄν, ὡς homo economicus. Νὰ ἀσκήσῃ ἓνα ἐπάγγελμα, μίαν τέχνην, μίαν οἰκονομικὴν λειτουργίαν εἰς τὰ πλαίσια τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ὁλότητος. Ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως, ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις εἶναι, βεβαίως, περισσότερο παραγωγικῆς φύσεως ἐπένδυσις καὶ ὀλιγώτερον καταναλωτικῆς. Ἡ γενικὴ γυμνασιακὴ ἐκπαίδευσις π.χ. εἶναι τὸ ἀντίθετον. Εἶναι περισσότερο καταναλωτικῆς. Ὅταν ὁμοσπουδάζῃ κανεὶς ἰατρός, νομικός, μηχανικός κλπ., εἶναι διότι ἡ κοινωνία ἔχει ἀνάγκην ὠρισμένων ἀντιστοίχων ἐπιστημονικῶν ὑπηρεσιῶν, διὰ τὰς ὁποίας ὑπάρχει καὶ ζήτησις καὶ τιμὴ (ἀμοιβή). Ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις συνεπῶς, ὡς ἐπαγγελματικὴ κατὰ βάσιν, ἐνέχει τὸ στοιχεῖον τῆς παραγωγικῆς ἐπένδυσως, ἢ τῆς δημιουργίας κεφαλαίου εἰς τὸν ἀνθρώπινον παράγοντα.

Ἐφ' ὅσον τὴν θεωρήσωμεν ὡς κεφάλαιον καὶ ὡς ἐπένδυσιν, ἡ ποιότης καὶ ἡ ἀξία τῆς ἐκπαίδευσως, δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ κόστος πού ἀντιπροσωπεύει ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀπόδοσιν, ὡς συμβαίνει μὲ τὴν ἀξίαν οἰουδήποτε κεφαλαιουχικοῦ ἀγαθοῦ. Ἡ ἀγοραία ἀξία ἑνὸς κτιρίου π.χ. εἶναι τὸ πολλαπλάσιον τῆς ἀποδόσεώς του, κεφαλαιοποιουμένης βάσει τοῦ τρέχοντος ἐπιτοκίου τῆς ἀγορᾶς. Εἶναι ἀδιάφορον τὸ πόσον ἐστοίχισε τὸ ἀποφέρον τὸ εἰσόδημα κτίριον. Διὰ τὴν οἰκονομίαν δὲν ἔχει σημασίαν ἂν τὸ κόστος ἦτο μεγαλύτερον, σημασίαν ἔχει ἡ ἀπόδοσις.

Κατ' ἐπέκτασιν τῆς ἐννοίας ταύτης, ἡ ἀπόδοσις τοῦ ἀνθρώπινου κεφαλαίου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ περιεχομένου πού τοῦ ἀποδίδομεν. Σημασίαν ἐν προκειμένῳ δὲν ἔχει πόσα ἔτη ἐδαπάνησεν ἓνα ἄτομον εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον ἢ τὰς Οἰκονομικὰς Ἐπιστήμας, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον τῶν γνώσεων τὰς ὁποίας

ἀποκομίζει καὶ τὸ ἐὰν ἡ ἀπόδοσις τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ εἰς τὴν βιομηχανίαν, ἢ εἰς οἰανδήποτε ἄλλην οἰκονομικὴν δραστηριότητα, εἶναι τοιαύτη, πού νὰ δικαιολογῆ τὴν ἀξίαν. Ἐξ οὗ καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ περιεχομένου πού πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις, ἰδίως εἰς τὰς καθ' ἕκαστα ἐξειδικεύσεις.

2. Τὸ δεύτερον λειτούργημα, τὸ ὁποῖον ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις, εἶναι ἓνα εἶδος ἐπιλογῆς ταλέντων, ἐπιλογῆς στελεχῶν τῆς κοινωνίας.

Ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις, μὲ τὸ νὰ διδῇ εὐκαιρίαν εἰς τοὺς καλυτέρους πνευματικῶς νέους νὰ μορφωθοῦν, παρέχει τὴν εὐκαιρίαν ἐπιλογῆς τῶν ἱκανωτέρων, εἰς τρόπον ὥστε ἡ κοινωνικὴ πυραμὶς νὰ διαμορφῶται κατὰ τρόπον ἀξιοκρατικόν.

Ἐὰν ἡ λειτουργία αὐτὴ δὲν ἐπιτελεῖται ἱκανοποιητικῶς, τότε σημαίνει ὅτι ἡ κοινωνία δὲν ἀποκτᾷ τὴν πλέον ἱκανὴν ἡγεσίαν. Εἶναι λειτούργημα συνεπῶς τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως ἢ διαδικασίᾳ τῆς ἐπιλογῆς αὐτῆς.

3. Τρίτη, ἐξ ἴσου σπουδαία λειτουργία τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, δημιουργὸς νέων γνώσεων πού ὑποκαθιστοῦν καὶ ἐπεκτείνουν τὰς ὑπαρχούσας.

Κατὰ τοῦτο, ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις κινουμένη εἰς τὸν χῶρον τῶν νέων ἰδεῶν καὶ τῶν νέων τεχνικῶν πραγματοποιήσεων, ἀποβαίνει ὁ συσσωρευτῆς ἀνθρωπίνων γνώσεων, πού ἔχει ἀνάγκην ἡ κοινωνία, ἡ ὁποία ἄλλως παραμένει οἰκονομικῶς, τεχνολογικῶς, πολιτιστικῶς στάσιμος.

4. Τέταρτον καθῆκον τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἡ παραγωγή διδασκάλων, τῶν ἀτόμων ἐκείνων πού θὰ μεταδώσουν τὰς ὑπαρχούσας καὶ τὰς νέας γνώσεις εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς, ὥστε νὰ συνεχισθῇ ἡ συσσωρευσις τοῦ πολιτικοῦ κεφαλαίου τῆς γνώσεως.

Οὕτως, ἡ ἀναπτυσσομένη οἰκονομία θὰ δύναται εὐχερῶς νὰ ἐπανδρουται μὲ ἀξία ἡγετικά στελέχη καὶ ἡ βιομηχανία νὰ χρησιμοποῖῃ προσφόρως τὸ ἐπιτόπιον ἀνθρώπινον κεφάλαιον, πού δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσαχθῇ ἐκ τῆς ἄλλοδαπῆς.

Διότι ἐκβιομηχάνισις σημαίνει πρωτίστως ἀξιοποίησιν τῆς διεθνοῦς ἐμπειρίας εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς παραγωγῆς ἀγαθῶν μὲ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν εἰς εὐρύτεραν κλίμακα χρησιμοποίησιν τῶν ἐπιτοπίων ὑλικῶν καὶ ἀνθρωπίνων εἰς εὐρύτερον κλίμακα, μὲ στόχον τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν πρόσodon. Καὶ ἐθνικῶν πόρων, μὲ στόχον τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν πρόσodon. Καὶ ὅπως ἀνέφερα ἡ εἰσαγωγή στελεχῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ δὲν εἶναι εὐκόλος. Τουλάχιστον δὲν εἶναι ἐθνικὴ λύσις καὶ δημιουργεῖ σοβαρὰ προβλήματα. Ὅπως προβλήματα ἐδημιούργησε καὶ εἰς ἄλλας χώρας πού προσέφυγον εἰς μαζικὴν εἰσαγωγὴν ἡγετικῶν βιομηχανικῶν στελεχῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Βεβαίως παραμένει τὸ ἕτερον βασικὸν ἐρώτημα, μέχρι ποίου σημείου ἡ ἀνωτάτη μας ἐκπαίδευσις ἐπιτελεῖ σήμερον τὰς ὡς ἄνω λειτουργίας; Ἄλλὰ αὐτὸ εἶναι ἓνα θέμα πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῆς παρούσης ὁμιλίας.